

[Erdélyi Magyar Adatbank]

VERHOVINA FELTÁMAD

[Erdélyi Magyar Adatbank]

[Vákát oldal]

8.

Esztendeje, Európa forradalmi tavaszán nem reméltük, hogy egy évvel később a felszabadított Kárpátalja népi történetéről fog szólni ez a könyv. Súlyos szavú jelentést, komor jóslásokat, rideg számsorokat akartunk letenni a magyar közvélemény asztalára. Lássá meg bennök egy végromlásra ítélt hűséges testvérnemzet sorsát.

Eszendő múltán életet és újrakezdet jelentünk..
A hazatért ruténség szabad nemzeti életét, a kárpátalji szellemi, politikai és gazdasági élet újjászületését.

Van valami egészen különös, megható és megnyugtató ebben. A magyar sors húszéves dunai éjszakáján nem egyszer kísértett a gondolat, vajjon a trianoni határ mögött nem tárul-e olyan érzelmi szakadék, mely bennünket végzetesen elválasztana a szentistváni magyar állam egykori nemzetiségeitől. Annyit csalódtunk és annyiszor félreértettek az elmúlt két évtizedben, hogy tudatunk mélyén megrendült a középeurópai kisépek közös életformájának és testvériségének hite. Ezt a hitet most visszaadta

Kárpátalja népe. Ahogy a ruszinság érezte a magyar—rutén sorsközösséget, ahogy azt ismételten, egyre növekvő daccal és hősiességgel meghirdette, ebben a közel húszéves önkéntes kereszthordozásban eposz született, a magyar élet utáni vágyódásnak nagyszerű eposza, mely egyaránt figyelmeztet felelőst és felelőtlent, a magyar nemzet középeurópai küldetésére.

Kárpátalja földje nagy feladatok tárháza. A kárpátaljai Hegyországban déli irányt vesznek az Alföldre siető folyók, de Nyugat és Kelet ütközik az emberek lelkében. Délre készül a fa és a só, de új nemzedék sarjadt a különélés alatt, melynek politikai és szemléleti előítéletei vannak. Rákócziról szólnak a népi legendák, de kettőzötten érzékeny minden külső behatással szemben az emberek lelke.

Egyszóval sok tenni, még több gyógyítani való akad. A kulturális és politikai érdekek sajátos lelkisége mellett a gazdasági talpraállítás kérdése egyszerű és határozott. *Ki kell emelni ezt a népet életformája sivárságából, kenyeret kell adni a húsz évig sínylődőknek, munkát Kárpátalja földjén a ruszinságnak.*

Az új kárpátalji politika bármennyire is helyes volt az egáni út, nem rendezheti továbbra is nyomorenyhítő akciók keretében a ruszin problémát. *A ruténség mai helyzete generális megoldást kíván.* Kárpátalja nyersanyagállományának minden eddiginél intenzívebb kitermelését, a terület közlekedési, egészségügyi, művelődési szövetkezeti és közmunkaügyi viszonyainak teljes rendezését. Ne csak hirdessük a magyar Svájc idegenforgalmi lehetőségét, hanem javítsuk fel a legelőket és földeket, folytassunk pozitív erdőgazdálkodást, szabályozzuk és tároljuk a vizeket és használjuk fel ezeknek energiáit

a kárpátalji közművek technikai céljaira. Ismerjük el, hogy a cirillbetűs műveltség és liturgia legbensőbb ügye a rutén népiségnek és ne a betűn vagy naptáron, hanem a gazdasági jóléten és kulturális rendezésen keresztül nyerjük meg annak a fiatal rutén értelmiségnek ragaszkodását is, amely most még kábán áll a körötte alakuló új világban, még nem találta meg helyét és a mi feladatunk, hogy megfelelő posztra kerüljön. *Óvakodjunk egy nép jogos igényeit politikai agitátorokon keresztül kielégíteni.* Értjük ezalatt, hogy felette veszedelmesnek tartanánk, ha a kialakuló rutén középosztályt csupán azok tennék, akik a húsz év folyamán nyílt harcot folytattak az előző rendszerrel szemben. Ennek az elkövetkező fejlődésben megszülető első ruszin középosztálynak a népi műveltség kizárólagos alapjára kell helyezkednie, de nem a vidéki magyar középrétegek utánzása vagy követése, hanem a ruszin közlelkiség nyugati színvonalra emelése által. Ez a kérdés természetesen sokkal bonyolultabb, mint az első pillanatban látszik. *Az ukrán „száznap” csődje távolról sem jelenti a kárpátalji ukrán kérdés megoldását, a nagy-orosz irányzat pedig éppúgy megvan mint azelőtt és változatlanul Kelet felé mutat.*

Ezt a megújuló népi szemléletet területi és kulturális autonómia keretében elsőrendű szerephez kell juttatni. *Tehát nem az a probléma, hogy kell-e rutén autonómia vagy sem, mert egy népet jogosan megillető politikai szükségletek megadásáról a népi-önrendelkezési elv óráján vitatkoznunk sem lehet, sőt a rutén autonómia ügyén keresztül bizonyágot kell tennünk Európa előtt, hogy megértünk a dunamedencei magyar gazdasági államtest megalkotására.*

A területi autonómiát az egykori kárpátalji határok között képzeljük el, az április 7-éig birtokbavett kelet-szlovákiai sávnak hozzákapcsolásával. Álláspontunk egyezik a rutén területi felfogással: a ruszin nyelvterület a Poprád völgyében kezdődik és ez a rész adandó történelmi alkalommal szintén az autonóm Ruténföld kiegészítő területe lesz. Az autonóm kárpátalji területhez nemzetpolitikai szempontból tartjuk szükségesnek a délruszinszói magyar sáv hozzákapcsolását, hogy ezzel a legszélesebb autonómia keretén belül is arányszám szerinti jogot biztosítsunk az itt élő magyarságnak. Egyben elfogadjuk Egán Imre²⁶² véleményét, hogy e területi autonómia keretébe minden vallási, nyelvi, kulturális, belpolitikai, azaz közigazgatási és közgazdasági kérdés beletartozik, a honvédelem, külügy és pénzügy vitathatatlanul közös és oszthatatlan és a ruszin kormányzótanácsnak kezébe kell lenni a rutén területi és kultúr-autonómia ügyét, azzal a kikötéssel, hogy ebben az előbb említett népi szempontnak a napi politikai érdekek fölé kell emelkednie. A ruszin kormányzótanácsnak — ha létrejön — a húsz év óta elodázott ruszin tartománygyűlés, a Szojm szellemében kell működnie, tehát mindazokat a jogokat gyakorolni képes legyen, amelyekért a rutén népi politikusok, Kurtyák, Bródy, Fencik és Demkó harcoltak az elnyomatás évei alatt. Ebből a szempontból elsőrendű fontosságú, hogy a Ruténföld budapesti törvényhozói egyben a rutén kormányzótanács tagjai is legyenek.

Egán, atyja szellemében új hegyvidéki kirendeltségre gondol, a negyven év óta megszakított szálak tovább-

²⁶² Dr. Egán Imre: Milyen legyen a russzin autonómia! Ungvár 1939 43. l.

fejlesztésére. Kétségtelenül helyes ez a koncepció, de a rutén területi autonómia keretében — intézményesített alapon. Tehát nem kirendeltség lenne többé ennek a munkaszolgálatnak jellege, hanem öntudatos nemzetpolitikai tevékenység, mely a ruszin vándormozgalmak módját rendszeresítené, a rutén földkérdést végleg rendezné, a hitel és fogyasztási szövetkezeteket megszervezné és az erdőkitermelés kérdésében felügyelő és véleményező szerepe lenne.

Kárpátalja nyelvjogi kérdését a magyar és ruszin nyelvek területi egyenjogúsításában látjuk, azaz a közigazgatás magyar és ruszin, a közoktatás ruszin és magyar jelleggel bírjon. Az autonóm Ruténföld keretében elképzelt délruszinszói színmagyar területeken a közigazgatásban a ruténségnek a 20%-os nemzetiségi elv alapján kell jogait biztosítani.

A közelmúltban a kárpátalji sajtó ruszin és magyar szervei élehangú polémiába kezdtek a rutén területi autonómia kérdése felett.²⁶³ Ebben a vitában mindkét részről elvesztették a szemmértéket és higgadt politikai magatartást. A rutén kérdést egyéb körülmények miatt is mint közigazgatás, közoktatás, államgazdaság és az egyes jelenségekben már kifejezésre jutó szeparatista kísérletek megakadályozása érdekében sürgősen *nyugvópontra kell hozni és gyökerében megoldani!*

A ruszin önrendelkezési jog kereteinek és jellegének meghatározása a szakemberek feladata, de történelmi

²⁶³ L. Ruzskij Vestnik 1939 IV. 2, Kárpáti Magyar Hírlap IV, 16.

felelősség terheli őket mindkét nép közvéleményével szemben. Mert a ruszin autonómia ügye a politikai és gazdasági problémák gyökeres rendezésén, a rutén és magyar érdekek testvéri kiegyeztetésén fordul és ez a megegyezés a középeurópai magyar népi politika első fegyverténye lesz.

Hisszük, hogy mindkét részről végleges, megnyugtató rendezés, mely a ruszin nemzet szabad történelmi fejlődésének alapjait fogja jelenteni a magyar-ruszin életközösségben.

És akkor Verhovina feltámad.

Valóban feltámad!

Budapest, 1939 május.